

ЦРНОГОРКА.

ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

БРОЈ 11. — 12.

ЦЕТИЊЕ 25. СЕПТЕМБРА 1871.

ГОД. I.

Боримо се!

Имадемо ошто
Имамо и зашта,
Патили смо грдо,
Сносили смо свашта;
Боримо се! —

И оштријем пером,
И бритким хенџаром,
И челичном мишцом,
И витешким жаром;
Боримо се! —

За слободу, — коју
Душмани нам крате;
За народна права,
Да се нама врате;
Боримо се! —

На смрт ил' на живот,
Борбом очајаном,
Бојем иза боја,
Вјером постојаном;
Боримо се! —

Што је наше, — свуда;
Опет да је наше:
Губилишта, смрти
Јунаци с' не плаше;
Боримо се! —

Ко уложи гинут
А издржат пригне:
До задаће своје
Тај мора да стигне;
Боримо се! —

Срећи и јединству
Свег народа свога,
Принешене жртве
Допиру до Бога;
Боримо се! —

И Бог исти, слабог,
Уздиге над јаче,
Што га морадаве
И немилу тлаче:
Боримо се! —

На смрт ил' на живот,
Борбом очајаном,
Бојем иза боја,
Вјером постојаном;
Боримо се! —

Док извојујемо
Права и слободе,
Те смогнемо клинута:
„Сад си честит роде!...“
Боримо се! —

И док посвојимо
Наше земље старе,
И свом Богу своја,
Дигнемо олтаре;
Боримо се! —

Та је борба наша
Праведна и света;
Ко издао, душа
Нек му је проклета!
Боримо се! —

Ј. Сундечић

КО ЈЕ МУДРИЈИ ?

(Из друге књиге „Хиљаду и један дан на истоку“
од Ф. Боденштета.)

(Свршетак.)

Овђе ћу вам навести неколике стихове из
пјесме коју су мени у почаст пјевали и барем
двадесет пута понављали :

„Младом стравцу са запада,
Који дође к нама сада
Правом стазом мудрости
Појмо, о појмо!
И његовом духу, срећи,
Добром коју и олјени,
Чврстој вољи, мудрости,
Појмо, о појмо!
Пред њим часке расастримо,
Разум његов узносимо,
И великој мудрости
Појмо, о појмо!“

Страницу, што нија дође сада.
И тешкоће пута свада,
И његовој мудрости
Појмо, о појмо!

И ако је поћ јако мрачна била ипак смо остали на балкону, који бјеше освјетљен са неколико дугачкијех фењера од карте.

И непрестано нас служише воћем, јелима од млијека и посланицама.

Мојем пријатељу Русу, којем је цијела ствар врло смињенија била, да се непрестано једући једва од смјеха могао уздржати, нешто позди. Он ми се потужи, јер није могао никако изићи, а да цијело друштво не узнемир.

Са балкона ишло се у Селамлик (одаја за дочек), а одатле опет у друге собе. Да човек сам онуда пролази, није било у реду. Не остајаше дакле ништа друго, него да се скаче са балкона на кровове сусјединјих кућа, по је опет било врло опасно због многогјех паса.

За то се окренух Омар-Есендији и рекох „О мудраче, разгонени ми ову загонетку: стоји писано, да је дух јачи од тјела, па је опет ово много силније од онога. Кад се дух к небу подиже не може тјело понијети, а кад тјело своје најобичније потребе има, безсмртна душа мора за њим.

Омар-Есенди се насмјехну, зовне неколико људи и заповједи да унутр носе неке бичеве због паса.

И послаје неколико прегнута доње осам Турака са великијем султановим слугама са Русом.

Један горостасни Турчин у црвеном руку нишао је напријед са фењером у руци. Други остраг, а остали са великијем бичевима око Руса, да га бране од паса, који јуришаше са свију страна.

Често су застајкивали размишљајући ће су.

„Чији је ово кров?“ занита пођи.

„Абдулаха, трговца.“ одговори други.

„То је опасно, овђе не можемо остати.“

И пође даље к једној малој кући.

„Чији је ово кров?“

„Удовице Ибрахима терзије!“

И они се уставише на крову удовичином.

Сјутра дан официр је отпутовао даље. Јусу са својијем сродницима вратио се у Ахалицх, а ја сам остао са Ђорђем код Омар-Есендије.

Близу Адигнона, баш на самој турској граници стоје развалине једне Ђурђијанске цркве. Ниша сам заједно с Омаром да их видим. Развалине су још у добром стању, али од њих најчистије садашњи мјештани ниталу га бране. По грађевини и надписима рекао би,

да је црква зидана у првој половини четвртог вијека.

Пошто сам и цркву нацртао и натписе преписао, вратисмо се натраг.

Ја сам морао моје домаћину повторити све пјесме и изрике мудрости, које сам научио од Мирза Шафија, а за то ми је опет мудрац од Адигнона своје пјевао. У пјесмама његовијех нашао сам много самољубља, али не оне све жите и оригиналности као у пјесмама Мирза Шафије.

Заједно смо писали писма Мирза Шафију: мој пријатељ за то, да би изразио своју радост због мога доласка, а ја за то да би га извјестио о свему што ми се догодило послје нашег растајка.

Михаилово један другачије рукопис, јер је на истоку много цијене лијепо писање: шта више они сматрају и то као једну страну мудрости. Стога се често догађа овђе, да један научник другог позива, да му покаже своју ваистину писања, па ако проба рђава буде, онда га насмјеха.

Све похвале, које ми је Омар-Есенди одавао због мога писма, ја сам приписвао Мирза Шафију.

„Добро чиниш, одговори ми он, што хвалиш свога пријатеља; но мудрост не да се баш тако даровати као каква друга ствар. Само пола се може дати, а пола се мора задобити. На чему се не можеш засидити дрво, а тако исто мудрост у праву будале. Шта каже Хафиз:

Својим трудом бисер жеља твојих
Никад добит' нећеш моћи;
Ал' Хенес, ни без труда твојих
Он ти неће никад доћи.

Као одговор на то ја сам му навео из Библије ово мјесто: „Ко има, томе се даје, а ко нема томе се узима и оно што има.“

Он ми одобравање главом, а ја наставах Са нарекама мудрости у глави људиној бива исто као са поцем у руци просјачовој, као што вели Сади: „У руци просјачовој остаје новац толико исто колико стрпљење у глави заљубљенога и вода у решету!“

„Али, прихвати Омар, као год што је тешко узнати мудрост у главу будале, тако је исто тешко избити мудост из главе мудраца!“

„За то — одговорих ја, што коров најбоље расте на плодној њиви. Доста је, ако добра плода има више него корова, па и за то треба велике неге и борбе. Тако је исто и са својствима човјека. Шта је чистота? Борба против нечистоте. Шта је врлина? Борба против порока. Јер свака добра ствар има своју рђаву

противност, и што је борба сталнија у толико је већа вриједност човјека, јер његове силе не малаксају, него се снаже у таквој борби.

Омар-Ефенди ћутах и гледаше дуго пред себе, истресах свој чибук, подиже турбан с чепа назад и онда се окрене мени и рече с озбиљнијем лицем: „Волно би знати, ко је од нас двојице мудрији!“

Иако сам муче да се задржим од смијана то чудно питање, но ипак се уздржах и одговорих:

— Како можеш то питати? А шта је кап воде према бисеру? Шта је зрно песка према дијаманту? Шта сам ја према теби?

Омар се задовољно насмјени на тај одговор, али ипак остаде при томе да види, ко је мудрији од нас двојице.

Било сам дубокошћив, како ће он то да испита. И он оде у кућу и допесе две једнаке артије, даде ми једну, а другу задржа за се и метну је на кољено као да пише и рече: „Пиши и ја ћу с тобом заједно почети!“

Пошто га још неразумедох упитах га: „Кажи ми, о. Омар-Ефенди, шта желиш ти?”

И он ми рече, да ја њега у стиховима опјевам, а он ће опет мене, па ко први испуни артију, онај је мудрији.

Много ме је стало труда да га обављам, да је тешко писати стихове по шарубини, па још на страноме језику. На још да се десет година да учим Турски — рекох — опет не би никада могао писати тако лијепе стихове као ти.“

— А ти пиши твојим језиком — одговори он — а ја ћу мојим. А послје ћеш ми казати како можеш, шта си написао.

Морно сам слушати. Сједосмо и борба мудрости поче.

Наравно мени бјеше много лакше испунити ону артију са њемачкијем стихотворењима него њему са његовијем турскијем хинџијем.

Писао сам што ми је дошло у главу, а он када је видио, како моје перо брзо иде, док је он једна десетак слова написао, рече ми, да пазим шта пишем, јер ће он чувати ову пјесму и показати је свакоме мудрацу, који опет дође к њему са запада.

Писао сам даље лагачио; но како сам рђав пригодио пјесник, нијесам знао ништа друго него довршити започете стихове.

Ја сам био готов прије него што је он половину своје артије испунио, али ћутах и брзодом извучем моју књижицу из шпага и пре-

пишем стихове, да их имам за спомен ове ријетке борбе мудрости у Адигиону.

И преписао сам их, а Омар-Ефенди не бјеше још готов.

— Јеси ли ти свршио твоју пјесму? запита ме он.

— Јесам.

— Покажи ми, шта си написао.

И ја му протумачим моје стихове како сам могао.

Можда би и читаоци желили да чују ту пјесму, с тога је износио овђе вјерно, непоправљено, онако како сам је преписао у моју књижицу:

Омар-Ефендијин.

Сваки има судбу жића свога
Дану од Алaha јединог.
Човјек чини, што му срце жели,
Што му Алah у срце утисли.
Бог велики шта нели досуди?
Истурја да ја види луци
Шта у свијету радим, шта ли знају,
За то рекох: „С богом! завичају!“
„С богом жини, што остате дона!“
„И ја у свијет кренух се сировах.
И ја често налазах у свијету,
Што ми моју разговлаше сјету.
Сину, оку, што радости дава—
Ал да дозов јад то не стишав.
Весело, тужно, кад би некако био
Доживјети умишљеник сјећа.
Тек вол тебе, о Омаре! жини
Осетих се у подножју свјетле;
Иа дљини и не знам ништа,
Јер ти ставиш срце жиниш
Дубоко и ја у димности твојој,
Све жиниш у свијету што је,
И ја сам те стојим баштама
Каснијих вјетрова и пјесмама
Твојим зборим и мудрошћу твојом
Што олади са свим димом мојим.
Све ми твоје доде на уздугу,
Та растери моју тешку тугу.
На твој ову пријатељства красна,
Сунча сам се та крај сунца јасна.
О Омаре! Буд ћу среће више,
Него с тобом што ме саставише
Добра сјерил Алaha једнога!
Час најзасла ти је жића мога.
Слава богу на догађај ова!
Тебе и дол нека благослови!

Мудрац бјеше јако задовољан што сам толико узнио његово гостопримство. Но он ми нехтеде дати своју пјесму. Рече да му се недопада, и да ће ми љепшу написати. Али пошто сам ја прије написао пјесму он овако ријешити борбу мудрости:

— У твоје племени ти си најмудрији, а у мојем племени ја сам најмудрији!“

За тијем ми стините снажно руку и оде у свој харем обежав ми, да ће се одмах вратити.

Послије четврт уре дође опет и рече ми, да је приповједао Фатими, како сам ја обасуо кућу њихову цвијећем говора и да ми је она за то послала на дар једну лијепу везену луванкесу.

— Петица није у реду — рече — да човек говори о својој жени, али ја чиним из-шмаку у твоју почит.

За тијем извади из шпага једну стару књигу и рече ми:

— Ево ти спомен од мене. То је највише што ти могу дати. То су пјеме моје, мојега оца, и мојега праоца. Узми и задржи је као награду за побједу у борби мудрости.

На и то му је још било мало, него сједе и напише ми пјесму, којом је задобио срце своје Фатиме. Ево је у преводу:

„Шта је ружа, и несл жирис, боја,
Кад у бршти или свиљу није?
Шта је душо, зиспа коси твоји,
Низ ружина бјела кад с' извије?
И ако си тако дивна стага,

И од руже руменијег лица
Од свиљу још слађега гласа.
Тавка чувстват од најтањих жила,
Што ти врједи што си лепотица,
Кад то драгог рука око паса
Не обгрли — не загрли?
О Фатима! пависим ситни, при,
Моје жељо де, утоли!
Та драги те моли — моли!

* * *

Сјутра дан опростих се са Омар-Есендијом и вратио се онет у Титлис. Лијепу дуван-кесу изгубио сам доцније у Париграду, а драгоцјену књигу имам и сада. Део сам је професору г. Петерману с том жељом, да изда, јер ја за то немам доста ни врдјена ни научности.

Напитница.

Ускренуше Милош, Душан, Марко,
Њих од смртног санка пробудила,
Ка' нам силох представљаху жарко,
Од аијела подкријењена Вила;
Јонт и чумо оне дивне чаше
Каву нама пјесму заједнаше.

Ето мртви из гробова
Подигоше главе
На освету пут Косова
Да нас живе справе,
Ал то није пјесан нова,
Давно се то поје,
На нам браћа сред окова
Свеједнако стоје!

Ну пјесма та остарјела
Коју нам поје Вила,
Нови знак доби рођењем
Кнежевина Данила!

Срећно рођење! њему се
Радосна пјесан ори
По свем свјету ће гођ се
Мили наш језик збори:

Рођење то за славити
Сваки од нас похрани.

Нак ето Црна Гора нас
У своје скуту грли.

Ево три дана да смо се
Са срећом овди стали
И честе братске здравнице
Обилно изпијали;

Јонт се, јонт вилица рујнога
Кнео бих почит чашу,
И јонт један пут здравцом
Поздравит наду нашу,

Али неситој појуди
Ко може наћи крај...?
Браћо, што ви наздрависте,
Ја кличем: „Боже дај!“

При том закључку свечано
Вам обећавам сада,
Да ћу се вазда љубави
Сјећат, која нас склада;

Нак ће гођ с братом сретем се,
Пун духа влаинског,
Напит ћу: да нам новoga
Данила, живи Бог!

На Цетиње 10. Сеп. 1871.

И. Кашпаровић.

НЕСРЕТНИЦА.

Приповијетка од Ивана Тургенева.

(Истатав.)

Био је сам дошао. Његов син, Михајл Семеновић доћи ће тек око половине. Мој очу проводио је скоро све вријеме у кабинету Семена Матвајића. Очевидио је задобиој све већу наклоност његову. Мене је оставио на миру. Имао је важија посла. Семен Матвајић бавио се мислима да подигне фабрику за артију. О индустријскијем стварима није имао Рач ни појма. И то је знао Семен Матвајић. Али то не сметаше ништа, мој је очу био ипак „извршноц.“ — „аракчејев,“ као што се тада rado гвораше. И Семен га је називао „мој аракчејев.“ Доста је када видим вољу, а правац ћу ја давати,“ гвораше он. И поред све брига о фабрици, о устројству управе, о уређењу особите канцеларије, канцелариског реда, нових чипова и чиновника, Семен Матвајић је ипак имао времена, да се и мене сјећа. Једно вече позове ме у салон и ту сам морала свирати у гласовир. Семен Матвајић је још мање цијенио свирку него и његов брат, но он ме је ипак похвалио. „Свијетла ми се звао на објед. Послије објед а забављао се дуго са мном, испитивао ме, смијало се на моје одговоре, премда се не знам да сам што смијешно говорила. При томе чудно ме је гледао, и ти погледи бјеху ми несносни. Недонадаху ми се његове свијетле очи и изрази искрености у њима. Чинише ми се, да се за оном искреношћу крије неваљство. „Ја вас нећу трудити тијем, да ми читате, рече ми он напоследку, и исправљаше се тако, као да би хтио да се допадне; још нијесам сљепа, хвала богу, па могу и сам читати, али једна капа из ваше руке пријала би ми и ващу свирку на клавиру слуша бих врло радо.“

И ја сам, као и мој очу, била у милости, али се за то нијесам радовала. Семен ме је уважавало, али ја сам га се бојала, био ми је одвратан. У разговору са мном није никада спомињао мога оца, свога брата и како се мени чинише не зато, што се боја, да не побуди у мени мисао каквога потраживања, него због нечега другог, што тада још неразумјевах, али ми ушаваше страх и подизаше крв у образе... О божићу дође и Михајл Семеновић.

„Ах, осјећам, да не могу овако како сам почела. Жалосне су усполене ово. Особито сада нијесам у стању, да мирно приповједам...

А што би тајила? Ја сам Михајла заволила а он мене.

Нећу овђе причати, како је дошло до тога. Од онога вечера, кад је дошао у собу, ја сам баш свирала на клавиру, па када је преступио оцу, а при томе погледао мене брзо, чудно, — од тога вечера није сам више могла заборавити оно добро, лијепо лице. Почео говорити и глас његов продираше у срце моје... Мушки, звучан глас, који издаваше поштену, јуначку душу! Семен Матвајић бјеше јако радостан због доласка сина његова; загрли га и питање га одмах: „Па четријест дана? на отпуст? не?“ — а мени рече, да се уклоним. Ја сам још дуго сједила на прозору и гледала и гледала свијеће у собима господарева куће. Гледала сам их и слушала сам нове, стране гласове, радостан немир обузе ме и у мојој души трептало нешто ново, непознато, свијетло. Сјутра дан прије објед а забављах се с њим први пут. По налогу Семена Матвајића био је дошао моје очуху и затече ме у најшој мајој гостинској соби. Хтјела сам отићи, но он ме задржа. Био је веома жив у говору и кретању, па опет не охол или безобразан, и не знахаше ништа од онога што је обично код официра, па још од гарде... Напротив био је јако пријатан, учтив. У некијех људи очи се не смију ни онда кад се баш они смију, а код њега Напротив скоро никада немијењаху се лице и уста, а он му се непрестано смијаху. Нијелу уру смо се разговарали. Не знам о чему. Знам само да сам му непрестано гледала у очи и да сам се пријатно осјећала поред њега. У вече сам свирала у клавиру. Он је љубио музику. И увијек би тада сјео поред мене и наслопио би своју кудраву главу на руку и пажљиво би слушао. Никада ме није похвалио, али ја сам осјећала, да му се допада, па сам свирала са одушевљењем. Семен Матвајић сјећаше поред свога сина и разгледаше планове. Наједан пут се наизриш. „Но, госпођице, доста за данас; ви завагорите као канарица!“ рече ми и упути ме кући. Михајло ме прашаше очима до врати и устане. „Куда? куда?“ попита Семен и засмије се, па онда још нешто рече, али га није сам разумјела. Рач, који је сједио у једноме будаку пристане у смијех и добро сам га чула. Тако је исто било и сјутра дан. Семен је наједан пут охладнио према мени. Пада сам у немилоост.

Послије четири дана сретнем се у ходнику с Михајлом. Он ме узе за руку и одведе ме у једну камару до трапезарије. Ја сам

ишла узбуђена, али повјерљиво. Мислила сам, да би још онда ишла с њим до на крај свијета, и ако нијесам знала, шта сам осјећала према њему. Ах, љубила сам га страшно, очигледно, како само може љубити једно ђевојче, које не сажа да никог свог нема, него зна да је свишња на земљи међу својим непријатељима.

Михаило ми рече, да он зна мој положај и да ме сажајева и мољаше ме, да опростим оцу његову. Он ми негледате у очи и као да је био мало поружено... Што се мене тиче, молим вас повјерите ми се, и будите увјерени, да вас сматрам као сестру, јест као сестру! — И стиште ми жарко руку. Ја сам била у немирљивости и спустила сам очи. Ја сам нешто друго очекивала. Ипак проговорих нешто, захвалних се.

— Не, молим вас, не говорите тако. Братова је дужност да заштитије сестре, па ако заштитника требате, ја против тога, уздијете се у мене! Ја сам истина скоро дошао, али све сам дознао — и за вашег оцуха.“ И он ми опет стиште руку и — оде.

Михаило није мога трпѣти Рача. Рач је то знао, па је гледао да му се умири. А када није никако могао успјети, онда је почео да не пријатељски пољажа према Михаилу. Што није тајно ни пред самим Семеновом, којег је у очи сажајевао, што није пред својим наредником.

Ах, и срце и рука ми дршће кад ово пишем. Ужаси су оно дана, али ипак ћу све испричати.

За оно кратко вријеме док сам била у милости, Рач је био врло благ према мени. Управо угађао ми је.

По пошто сам изгубила ту милост и пошто Михаилу није крио своју мржњу према мени, Рач ме је почео гонити више и грђе него икада. Шта више Рач ми је изјавио по налогу Семенову, да више не могу долазити за трпезу догод ме не позову. Ја не знах шта би са мном било, да се нешто ново није догодило.

Михаило је веома радо имао коње. Једнога дана узме једнога младога коња, да га сам обучи. Но не уки коњ се поплаши... и Михаилу донесе кући онесвијешћена са сло-мјеном руком и убијенијем прсиња. Отац се јако поплаши и пошле по најбоље љекаре у најближу варош. И они му донета помогоше, али је морао чувати цео мјесец дана постелу. Он се није картао говорити су му забрањили љекари, читати такође није могао, јер је тешко

држати књигу све у једној руци — у кратко сам Семен пошље ме сицу његову, да му читам и тијем да га забављам. То су били слатки часови. Одмах послје обједат отишла сам к Михаилу и сјела сам код застргата прозора за један округли сточић. Он лежаше на једном широком дивану са забаченом главом. А кад год би ја ушла, увијек би се окренуо к мени намијдао би се, и поздрављив био ме тихо. Ја сам узела књигу и читала сам. Тада бјеху у моди романи Валтера Скота. Особито се сјећам Иванхос... Како ми је дрхтао глас, када сам читала ријечи Ребеккине! И у мојим жилама је јеврејска крв, а судбина моја зар не бјеше као и њена, зар нијесам и ја као и она његовала бона мома? Кад год сам подигла очи с књиге и погледала га увијек се сусреташе мој поглед с његовијем. Ми се врло мало забављасмо, јер врата од друге собе бјеху отворена, а у њој се увјек налазише когод. А кад год би настала тишина у оној соби, и нехотиче би ми клонула рука с књиге на кољена и ја погледах Михаила. И он је мене гледао. При свем том ми бијасмо јако задовољни. Све смо исповједили једно другом без ријечи, без кретања. Наша срца се састајаху као подземни извори, тихо, невидљиво.

Умијете ли шаха или даме играти? запита ме једнога дана.

Што мало шаха!
Било добро. Кажите пека се донесе један шах, па прикљиките стол.

И ја сједох до дивана, али на срцу ми бјеше јако тешко, јер се нијесам смјела усудити да га изблизу погледим, а од прозора сам имала лијеп изглед.

Узех фигуре најлепшати. Прсти ми дрхтаху.

— Није стало до тога ко ће добити партију... Шаљу ми он најмештајући такођер фигуре. Желио сам само, да сте близу мене.

Ја му ништа неодговорних и потискох једну фигуру и непитајући ко ће почети. И Михаилу учини то исто. Погледах га. Са молећим погледом, подигнутом главом а блеђи него икада показиваше на моју руку.

Да ли сам га разумјела? Не знам... бојаж се да ме необузда неспјест... У највећој заблуди, једва дисајући гурнех моју даму далеко, чини ми се преко цијеле даске. Михаилу се брзо нагне и притисне ми прсте својим уснама и осу их врелим пољупцима. Ја не смједох, ја нехедох трзати руку. С другом руком покрих лице и хладне сузе — то се врло добро сјећам — падаху једна за другом

на даску... И опет како бјеху слатке, блажене те сузе!... Знала сам п сва ми душа осјећаше тада, ко ми је ухватио руку. Знала сам, да то није момче, обузето тренутијем узбуђењем, да није Дон Жан, него најбољи, најплеменитији човјек, и ја сам знала да ме он љуби!

— О, Сузано моја! прошапућа Михаило, никада ти нећу измањивати другијех суза од тијех...

Преварио се, он ми је изманио и друге тијех.

Али што да се задржавам тијем успоме-нама, па још сада, баш сада!

Ми се завјерисмо, да ћемо бити своји. Он је звао, да Семен Матвијих неће никада то одобрити и није тајно од мене. И ја сам знала то и радовала сам се не за то, што ме Михаило неће преварити — јер он то није учинио него за то, што се ни сам не варл. Ја од своје стране нијесам ништа фанила, и пошло је за њим кад и куд би год охотно. „Ти ћеш бити жена моја,“ говоране ми он ише пута, али ја нијесам Иванхоу и знам, да ми непретстоји срећа у женидби са једном Јади Ревеном. Ја сам живила са свијем у мислима на будућност. На околуни своју више се и нообзирах. На лијепој, брзој ријеци плавила сам, а пебо моје међутијем се облачило густејем облацима. Други прегладох и по-трпихе на нас. Често сам примјетивала да по-гледе мога отуха, и чула сам код неких ње-гово отужно смјање, или се слабо обзирах на то. Стренила сам истина, али брзо забо-рављах све то.

Михаило је уговорио са мном, да ће он поћи у Петроград, па онда тајно се вратити с пута и мене одвести. У очи дана, када ћемо извршити наміјеру донесе ми његов слуга писмо у којем ме позива, да се поћу у 10 ура са-станемо у биларди која је била дозидана из баште. Писање ми, да има још њешто да уго-вори са мном. На истоме мјесту већ сам се два пут с њим састајала; имала сам и кључ од врата. У девет и по ура огрнем се огртачем и полако и опрезно дођем до врата. Обазрем се још један пут, па онда отворим врата и ућем у собу. Код прозора смотрим једну мрачну слику, која ми се поче приближавати.

— Михаило!... прошапутах.

— Михаило је по мојем налогу у затво-ру, а ја сам овђе, одговори ми један глас, који ми срце продираше.

Преда мном стајаше Семен Матвијих.

Хтједох бјегати, но он ме ухвати за руку.

— Куда, заколисела ћеволка! цикне он.

Када се умијеш састати са момцима, онда и одговарај!

Језа ме спопаде и опет се напрезах да побјегнем, али замам. Семен ме стиште као канџама.

— Пустите ме, пустите!

— Ни с мјеста, кажем вам!

Семен ме обори на једну стелицу. У по-мрчини нијесам му могла видити лице, али сам чула како је јако дихао и шкрипио зуби-ма. Нијесам се бојала али ме је очајање обу-зело. Тици у канџама јастребовина могло је само онако бити.

— Аха!... Дакле ту смо! Добро — само стрпљења.

Хтједох устати, но он ме тако задрјуца. да сам јакнула од бола. Он ме је ојасипао грдњама и претпама.

— Михаило, ће си, спаси ме!

Семен ми и опет стиште и ја опет јаок-нух.

То као да га је дирило. Бјеше мирнији, пустим руку, али остаде се свијем уз мене.

— Сједите мирно — рече најзад — и одговарајте ми. Докажите ми, да још нијесте пропами, и да можете честити бити, па би вам могао опростити. Је ли вам мој син, Михаило, обећао, да ће вас узети.

Ја ћутах.

— Када ћутите, мислићу да јесте. И ви-дјете да ли мислите да ће те бити моја снаха. Дакле, није сте више ћеволка и требало је да знате, да онакви неваљалици све обећавају, са-мо да постигну квоје цјељи. Но све на сурању, али како сле могли то и помислити, да ћу ја, Семен Матвијих, Колтовској, стари племић не-када одобрити ваше вјенчање. Или мислите да то може бити и без очипске благослова? Хтје-лесте да вас он одведе, па да се тајно вјен-Јате, па онда да се као покајете, да ми пад-нете пред ноге, а ја да се смиљем и тако да се комедија сврши... До врага! — одговарај-те јеоан пут.

Ја сам спустила само главу. Могао ме је убити, али најтерети да говорим, никак.

Он се промислао њеколико пута горе доље.

— Чујте! поче опет блажије, немојте мислити — ја знам, с вама се мора другчије говорити. Чујте, ја разумијем ваш положај. Ви стете се уплашили. Дођите к себи. Ја вам се чиним чудовиште, тиранин. Но поставите се у моје стање. Како да не планем! И при свем том показао сам вам, да сам добар. Сјетите се како сам лијепо поступао с вама, кад сам до-шао на добро моје, па и доцније, све до по-

шљевења времена, до болести Михаилове. Нећу да се хвалим, али држим сама захвалност да вас је требала одвратити од овога корака.

Семен се опет шеташе горе доле, па онда стаде пред мене и моваше ми руку, ону исту руку, коју је мало час тако стискао, да сам јакнула и још дуго траг псвила.

— То је — нагли смо! Ми нећемо да промислимо у чему је наша корист. Питаћете: каква је то корист? То је лако. Можда је баш у вашој руци. На примјер — као отац мора бити строг. То је дужност моја. Али и ја имам људско срце. Ви знате то. Наравно, ја сматрам ствари практично и немогу такве људски чинити. Морате дакле одбацити сваку наду. Да се не хвалим, ја ћу вам чинити више него што сам до сада. Ја сам увијек готов па и данас још да све учиним за добро ваше, јер ја познајем ваш дар... (Ту се Семен са свијем пригне к мени.) Ви имате лијене очи, то морам признати... је истина стар, али у те очи погледати, па остати равнодушан... ја разумијем... то је тешко, врло тешко.

Језа ме прође, није сам вјеровала мојијем ушину.

— Дакле — допадали вам се мој предлог?

— Предлог? — понових и нехотице, јер га збиља још неразумиједош.

Семен се смијаше по својој обичаји.

— Да, да! Повице он. Ви женске све зидате куле у ваздуху, сајкате б младинама. Без љубави не можете живити! То је све ли-

јепо — младост вриједи. Али зар само млади људи знају љубити. Много старо срце ваареније је, и кад се оно заљуби, љубав му је као камен. Није тако променљива као у младина. Да, да не треба старе љде гледати преко рамена. Знају они много — Семен се опет смијаше — на примјер, дајте ми само вашу руку.

Скочних са столице и гурнух га свој снагом, да је из гласа јекнуо и у мало није пао. Више се нијесам ништа бојала, мрзила сам га горе од скота.

— Даће несретнице — повиках гласно — даће, ви стари немићу! И у мојијем жилама тече ваша крв, крв породице Контовскоја, али проклет даи и час, кад је почела тећи.

Семен бјеше изван себе. Он викну Рача и врата се у исти час отворише и Рач уђе.

— Одведи те ову ђевојку одмах вашој кући и затворите је тако, да јој ни муха не може доћи, и чекајте моје даље налоге. Главом ће те одговорети за њу.

Рач приступи мени са пакоснијем смијењем. Изгледаше ми као мачка, кад ухвати миша. И ја сам знала у чијијем сам рукама, знала сам, да је он у стању и да ме бије и ја задрхтах, јест, на срамоту морам признати — задрхтах.

Моја госпођице, изволите поћи!...

И узде ме за раме. Нијесам се противио. Једини сам мислила како ћу побјећи.

(Наставиће се.)

Г Л А С Н И К.

(КЉИЖЕВНОСТ). У Панчеву у штампарији Јовановића и Павловића изишао је „Панчевца“, календар за народ за г. 1872. Због изврсног и богатог садржаја, који се уз обични календарски податке из овога календара, препоручио га свакоме. Може се добити у уредништву овог листа, а у Котору код г. Петра Ражиновића. Цијена 50 нов. — У истој штампарији изишла је још једна ваљана књига „Неколико чланака“ од Светозара Марковића. И она се може добити код нас, и у Котору по 40 нов. — У Задру изишла је књига: „Бог, род и свјет“. Цијена за дјecu и младеж од Стевана Бузојића. Цијена 40 новчића.

(ФРАНКЛИНОВА ПРАВИЛА.) Славни и гласовити Већњаци Франклин, да би прибавио себи она својства, која је држао да му бијашу потребна, саставио је свједожи списак, поствено иста својства у згодан поредак и одређено их тако, како би боље и лакше знао шта му ваља чинити и чега се чувати. И пошто су ваља од обште користи замишљаји великијех умова, судили смо да таква правила могу имати иста и у нашој „Црнојгори“ као мудра поука за наивно и разборито у животу владање.

Та се правила своде на свједоже точки:

1. Уздржаност. Не једите да вам трбуси забрекују: не пијте да не знате гдје вам је глава.
2. Мучање. Не зборите до само оно што може бити од користи вама и другима.

3. Поредак. Свака ствар нека има своје становито мјесто: сваки посао своје вријеме.

4. Одлучност. Нека вам је задаћа да извршите оно што сте себи у залку узели.

5. Штедљивост. Другијех трошкова не чините, до оних, која су у корист вама и другима.

6. Обртност. Никад не губите времена. Ваља се занимање с нечијем користити. Не чините никад ништа што неби било потребно.

7. Простосрдачност. Најбјежавије сплетке: невиност и правда нека пресједaju вашијем мислима и нека вас упућују у вашијем говорима.

8. Правда. Криво нико не чините, и указујте другима услуге, које спривао од вас осекивају.

9. Ујереност. Уклањајте се крајностима. Увреде не прихватајте к срцу толико, колико вам се чини да оне тога заслужују.

10. Узданост. Не трпите никакве глусобе на вама, па одједи ни у дому ваљем.

11. Мирноћа. Не дајте се покренут ништавијем ствари, ни обичијем и невазбјеживијем пезодама.

12. Чистота. Тјелесној похули жртвујте само ради здравља и ради умножења породице, без да идете на сувер развратностијем или ослаби, и не излажите покој и добро неке ваше ни другијех.

13. Смирност. Подржавајте Христу и Сократу.